

Τὸ πέμπτο καὶ τελευταῖο κεφάλαιον ἐπιγράφεται «Σημειολογία τῆς μουσικῆς». Σ' αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς χωρεῖ στὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ὑπερτάτου νοήματος τοῦ μουσικοῦ ἔργου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου τὸ νόημα αὐτὸ εἶναι δυνατόν νά δηλώνεται. Ἡ λειτουργικότης του, ὡς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ βιβλίου, συνίσταται σὲ μιὰ στοχαστικὴν ἀναζήτησιν ἐπεξηγητικῆς θεωρήσεως τῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ καιρίου τετάρτου κεφαλαίου συστηματικὰ ἀνοδικῆς πορείας τῆς ἐπιχειρηθείσης ἐρεῦνης ἢ ὁποία, μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, φέρει ἐκδηλὰ τὰ σημάδια μιᾶς δομήσεως μὲ μέριμναν ἔντονα δραματικὴν. Ἐδῶ ὁ συγγραφεὺς καθιστᾷ φανερόν ὅτι κάθε ἔργο τέχνης, ἰδιαίτερα κάθε μουσούργημα, δὲν «φέρει» ἀπλῶς ἓναν μῦθον ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο ἓνας μῦθος αὐτοδομούμενος καὶ συνεχῶς ἀναδομούμενος. Στὸ πλαίσιο αὐτό, τὸ μουσικὸν ἔργον εἶναι ἓνας προγραμματικὸς λόγος, ἀκόμη κι ὅταν πρόκειται γιὰ δημιούργημα «ἀπόλυτης» μουσικῆς προθέσεως. Ἡ μυθοπλαστικὴ δραστηριότης τοῦ μουσουργοῦ ἀποβαίνει κατανοητὴ μέσῳ ἐκείνου πού ὁ συγγραφεὺς ὀνομάζει «περιπέτεια τῆς μουσικῆς ιδέας», καὶ πού καθιστᾷ συμβατὴν τὴν αὐθυπαρξίαν τοῦ μουσικοῦ μύθου πρὸς τὴν πρόθεσιν τοῦ δημιουργοῦ. Ὅλ' ἀποβαίνουν κατορθωτὰ χάρις στὴν ἐπεξεργασία στὴν ὁποίαν ὁ δημιουργὸς ὑποβάλλει τὸ θεματικὸν τοῦ ὕλικό. Ἐκτοτε, τὸ πρόβλημα καθοριστικῶς ἐντοπίζεται στὴν προσωπικότητα τοῦ κάθε μουσουργήματος καὶ στὴν διαλεκτικὴ σχέση πού τὸ συνδέει πρὸς τὴν προσωπικότητα τοῦ μουσουργοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐκείνην τοῦ ἐρμηνευτοῦ ὁ ὁποῖος παρεμβάλλεται μεταξὺ τοῦ μουσουργοῦ καὶ τοῦ θεωροῦ, θεωρὸς κι ὁ ἴδιος. Τὸ μουσικὸν ἔργο ἀποβαίνει, μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ὁ δεσμὸς πού καταλυτικῶς συντελεῖ στὴν προσέγγισιν τῶν συνειδήσεων πού ἴστανται στὰ τρία διακριθέντα διαφορετικὰ ἐπίπεδα τὰ ὁποῖα συναιρεῖ διὰ τῆς σημειολογικῆς τοῦ δυναμικῆς.

Ὁ κριτικὸς ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Τόμπρα ἐντυπωσιάζεται, πρῶτον, ἀπὸ τὴν ὠριμότητα μὲ τὴν ὁποίαν ὁ συγγραφεὺς συνέλαβε κ' ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἐρευνάν του· δεύτερον, ἀπὸ τὴν εὐρύτητα τῆς βιβλιογραφικῆς του ἐνημερώσεως κι ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀξιοποίησε τὴν ἐνημέρωσιν αὐτὴν προκειμένου νά στηρίξει τίς θέσεις του· τρίτον, ἀπὸ τὴν μεθοδικότητα τῆς ἐρεῦνης αὐτῆς, πολλάκις ἤδη διαπιστωθεῖσαν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν κριτικὴν ἀνάλυσιν τῆς διατριβῆς· καί, τέταρτον, ἀπὸ τὴν γνήσια φιλοσοφικὴν διάθεσιν τῆς ὁποίας ὁ κ. Τόμπρας ἐμφορεῖται, κ' ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεψε νά ὀρθώσει, μὲ τὴν σειράν του, αὐτός, δίκην μουσουργοῦ, μιὰν ἀψογὴν φιλοσοφικὴν μελέτην διὰ τῆς ὁποίας κατέστη δυνατόν ὁ ἴδιος, μὲ μεθοδολογικὰ ἐφόδια εἰλημμένα ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς γλωσσολογίας, νά εἰσδύσει στὰ μύχια τῆς φιλοσοφίας τῆς μουσικῆς προβάλλοντας μιὰν ὁλοκληρωμένην περὶ τῆς σημειολογίας τῆς μουσικῆς θεωρίαν.

Ε. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Auguste RODIN, *Ἡ τέχνη*, μτφρ. Α. Karolczak - Γ. Ἀραμπατζῆς, ἐπιμ. Ἀθ. Τσικουδῆς, Ἀθήνα, PRINTA, Στὶς πηγὲς τῆς γνώσεως, 1999, 248 σσ.

Στὸν τόμον αὐτὸν βρίσκονται συγκεντρωμένες οἱ συνεντεύξεις πού ἔδωσε ὁ διάσημος καλλιτέχνης στὸν Paul Gsell, κατὰ τίς ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὁ Rodin, πού ὑπῆρξε περίπου αὐτοδίδακτος, μᾶς παρέχει ἐδῶ ἀσφαλτὰ δείγματα μιᾶς κριτικῆς ὀξύνοιας καὶ διεισδυτικότητας. Ἐχομε περιγράψει ἄλλοῦ, φαινομενολογικῶς, τὴν κατάστασιν πού συνεπάγεται ἡ ταυτόχρονη παρουσία τῆς δημιουργικῆς καὶ τῆς κριτικῆς δραστηριότητος στὸ ἴδιο πρόσωπον. Ὁ καλλιτέχνης, σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσιν, κινεῖται μεταξὺ ἰδεαλισμοῦ καὶ πραγματισμοῦ· ὁ ἰδεαλισμὸς νοεῖται ὡς ἡ παραμονὴ τοῦ καλλιτέχνη, στὸ αἰσθητικὸ ἐπίπεδον, ἐκτὸς κάθε καιρικότητος· ὁ πραγματισμὸς του, ἀπὸ τὴν ἄλλην, συνίσταται στὴν ἱκανότητάν του νά τοποθετεῖται ὁ ἴδιος ἐπὶ τοῦ χρονικοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐποχῆς του. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις, δεόν εἶναι ν' ἀποφεύγεται κάθε ὑπερβολή, τόσον ἢ πιστὴ σύνταξις πρὸς ἀκαμπτους αἰσθητικοὺς κανόνες, ὅσον καὶ κάθε «τυχοδιωκτισμὸς» ὡς πρὸς τίς αἰσθητικὰς ἐπι-

λογές. Ο Rodin προσφέρει, στην σειρά των συνεντεύξεων που έχουμε εδώ, το παράδειγμα μιᾶς παρόμοιας αισθητικής στρατηγικής του ἀριστοτελικού μέτρου, μέσα ἀπὸ μιὰν ἐπιτυχή ἐφαρμογή τῆς διαλεκτικῆς ἰδεαλισμοῦ - πραγματισμοῦ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπιτυγχάνει, ὄχι μόνον νὰ ἀνέλθει στὶς κορυφές τῆς τέχνης του, ἀλλὰ καὶ νὰ διαμορφώσει καλλιτεχνικὴν προσωπικότητα βαθεῖαν, πρωτότυπον καὶ ἐνδιαφέρουσαν. Ταυτοχρόνως, ἔχουμε ἐδῶ μιὰν, τρόπον τινά, ἀνθολόγησιν τῶν αισθητικῶν τάσεων τῆς γαλλικῆς σχολῆς, ἀπὸ τὸν ἐκλεκτικισμόν τοῦ 19οῦ μέχρι τῆς φαινομενολογίας τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Συνολικῶς, πρόκειται γιὰ ἕναν ὡραῖον τόμο ὡς πρὸς τὴν παρουσίαση. Ἡ μετάφραση εἶναι ἀποτελεσματικὴ, ἡ δὲ προσέγγισις τοῦ Rodin στὸ αισθητικὸ σύμπαν τοῦ πλατωνισμοῦ, ποὺ ὁ εἷς ἐκ τῶν μεταφραστῶν, Γ. Ἀραμπατζῆς, ἐπιχειρεῖ στὸν πρόλογόν του, δὲν στερεῖται ἐνδιαφέροντος.

Ε. ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΣ

Κώστα ΜΠΕΝ, *Τὸ Ἑλληνικὸ ἔλλειμμα κράτους δικαίου*, Ἀθήνα, EUNOMIA Verlag, 1998, 954 σσ.

Πρῶτος τόμος τῆς σειρᾶς *Διαλεκτικὴ τοῦ δικονομικοῦ δικαίου* - τίτλου ἀποκαλυπτικοῦ τῆς μεθόδου πραγμάτευσης τῶν δικονομικῶν θεμάτων - καὶ μὲ πρότιτλο: Τὰ συνταγματικὰ θεμέλια τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, τὸ νέο αὐτὸ βιβλίον τοῦ πολυγραφώτατου καθηγητῆ Κ. Μπέη, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ καὶ διδάσκει τὸ δικονομικὸ δίκαιο ὡς ἐφαρμοσμένο συνταγματικὸ δίκαιο, περιλαμβάνει μελέτες τοῦ συγγραφέα ἀπὸ τὸ 1981 ὡς σήμερα· στὴν σειρά αὐτὴ θὰ ἀκολουθήσουν τέσσερις τόμοι μὲ μελέτες, ἕνας ξενόγλωσσος, καθὼς καὶ ἕνας τόμος μὲ ἄρθρα.

Τὸ «ἦθος» τῶν μελετημάτων ἀναγγέλλεται ἀπὸ τὸ ἀποκαλυπτικὸ σημεῖωμα τοῦ μεσόφυλλου, ποὺ ἐξηγεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐξωφύλλου: Ἑλληνικὴ φύση καὶ ἑλληνικὴ ἐννομη τάξις συναντῶνται στὸ σημεῖο ὑπέρβασης τῆς ἀναταραχῆς - θεομηνίας ἢ πρώτη, τῶν κρίσεων ἢ δεύτερη, ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου τοῦ ὀρθοῦ.

Τὸ αἰσιόδοξο μήνυμα τοῦ συγγραφέα - ὁ ὁποῖος διατρανώνει καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο τὴν πίστη του στὴν ἀρχή: «ὀνομάζοντας μὲ κριτικὸ - ἀδήριτο ἔλεγχον τὰ πράγματα ἐνεργεῖς», εἶναι ὅτι πάντα ὑπάρχει δυνατότητα πλήρωσης τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ κράτους δικαίου. Τὸ βιβλίον διαιρεῖται σὲ τρία μέρη: τὸ πρῶτο μέρος περιλαμβάνει μελέτες γιὰ τὰ θεμελιακὰ δικονομικὰ δικαιώματα καὶ τὶς δικαιοῦχες ἀρχές ἀναφορικὰ μὲ τὴ δικαιοδοτικὴ λειτουργία τῆς κρατικῆς ἐξουσίας· τὸ δεύτερον ἀφορᾷ στὴ διαλλακτικὴ θεωρίαν καὶ πράξης καὶ περιέχει σχολιασμό καὶ κριτικὰς ἀξιολογήσεις δικαστικῶν ἀποφάσεων· τὸ τρίτον μέρος περιλαμβάνει μεθοδικὰς προσεγγίσεις τῆς κοινωνικῆς ἐπικαιρότητας. Κάτω ἀπὸ μιὰ βασικὴ διαίρεση τῶν περιεχομένων σὲ δογματικὴ ἀνάλυση, διάλογο μὲ τὴ νομολογία, ἐμπειρία ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ ἔλλειμμα κράτους δικαίου, στεγάζονται 140 ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος μελέτες, ὅπου ὁ νομικὸς στοχασμὸς ἐνδυναμώνεται μὲ τὸν φιλοσοφικὸν τρόπο προσέγγισης τῶν θεμάτων. Ὁ φιλοσοφικὸς τροπισμὸς εἶναι ἰδιαίτερα ἐμφανὴς σὲ μελέτες ὅπως: τὸ κράτος δικαίου (στ. 30 ἐπ.), τὰ θεμελιακὰ δικονομικὰ δικαιώματα τῆς δικαστικῆς ἀκρόασης καὶ προστασίας (στ. 95 ἐπ.), ἡ προσβολὴ τῶν ἐννόμων συμφερόντων τοῦ προσώπου ὡς θεμέλιον νομιμοποίησός του γιὰ δικαστικὴ ἀκρόασις καὶ προστασία (στ. 535, 611) κ.ἄ.

Τὸ πλατωνικὸ «ἂν οἱ φιλόσοφοι κυβερνοῦσαν...» θὰ μποροῦσε ἐδῶ νὰ ἀναβιώνει μετασχηματισμένο ἔτσι ὥστε νὰ ἀφορᾷ στὴν ἀποτελεσματικὴ σύζευξιν νομικοῦ καὶ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Ἄννα ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ